

KITILÄN JULKISEN TAIDETEOKSEN TAUSTAT JA PERUSTELUT

Ounasjoen maan kultainen tarina

Työryhmä Jokela

Teoksen viitekehyksenä joki, elementteinä vene ja talot, symboloivat puhtaan luonnon ja elävän kulttuurin vuorovaikutusta, ihmisten liikkumista ja juurtumista sekä perinteen ja tulevan yhtäaikaista läsnäoloa, heijastaen kunnan visiota ja arvoja – Kittilän kultaista tarinaa.

1. Taideteos Kittilä strategian peilinä

Kittilän kuntastrategiassa 2025–2030 on painokkaasti esillä sana *kulta*. Se on tiivistetty visioon *Kittilä – puhdasta kultaa*. Strategian kuvauksessa käytetään myös ilmaisua *Kittilän kultainen tarina*.

Yleisesti ottaen kulta symbolisoi arvoa, vaurautta, voimaa ja kestävyyttä. Sen harvinaisuus ja muuttumattomuus tekevät siitä monissa kulttuureissa pysyvyyden, puhtauden ja ylevyyden symbolin. Kulta liitetään myös aurinkoon ja henkisiin arvoihin, jumalallisuuteen, valaistumiseen, pyhyyteen ja eettisyyteen. Vastakohtana henkisille arvoille kullan kimallus voi toisaalla viitata kilpailuun, ahneuteen ja haluun omistaa.

Kittilän visiossa kulta viittaa arvoihin, jotka nähdään lähitulevaisuudessa olevan kunnan hyvinvoinnin taustalla. *Kittilä – puhdasta kultaa* kantaa lupausta luonnon, kulttuurin, ihmisyyden, elinkeinojen ja aineellisen hyvinvoinnin tasapainosta, niiden liitosta. Teoksemme asettuu osaksi tuota visiota – ei koristeeksi, vaan keskustelukumppaniksi. Taideteos on sekä peili että tienviitta: se heijastaa arvojamme ja samalla ehdottaa reittejä pohtia tulevaa.

Taiteilijahaussa nostetaan painokkaasti esille *Kittilän kulttuuri*. Kittilä tunnetaan taiteilijoistaan ja tunnustetaan kulttuuripitäjäksi. Yleisesti kulttuurin ajatellaan merkitsevän sivistystä, jonkinlaista jalostuneisuutta, kuten taidetta, joka kurottaa yli arjen välttämättömien tarpeiden. Taidetta paljon laajemmassa merkityksessä kulttuuri ymmärretään kuitenkin sellaisten tekijöiden kokonaisuudeksi, joka yhdistää ihmisiä kollektiivisesti, yhteisöllisenä elämäntapana. Vaikka yksittäiset taiteilijat voivat uudistaa kulttuuria luovasti, on sen ytimessä aina jokin jaettu ja yhteinen tapa ymmärtää ja tulkita omaa elämismaailmaa. Tämä laaja käsitys kulttuurista peilautuu myös Kittilän kuntastrategiasta toimien teoksemme lähtökohtana.

Luonto, inhimillisyys, vieraanvaraisuus ja edelläkävijäisyys (LIVE) muodostavat Kittilän strategian ytimen, sen arvot. Näistä erityisesti luonto on alueen todellinen pääoma: Ounasjoen vesistö maisemineen on ollut Kittilän historiallinen syntykehto, ja siihen on kietoutunut myös alueen kulttuurinen muisti. *'Ounasjoen maan'* luonnonmaisemat

eivät ole vain elinkeinojen resursseja, vaan elävää perintöä, joka yhä rakentaa kuntalaisten identiteettiä ja luo henkistä turvaa ja jatkuvuutta – *Kittilän kultaista tarinaa*.

Teoksemme suunnittelun lähtökohtana on kunnioitus tuota kulttuuriperintöä kohtaan, mutta myös huoli sen jatkuvuudesta tulevaisuudessa. Kittilän kehitys perustuu elinvoimaisuuteen, rohkeaan edelläkävijyyteen ja yritysmyönteisyyteen – viimeaikoina erityisesti matkailun ja kaivostoiminnan kehitykseen. Samalla onnistumiset ja tulevaisuustavoitteet haastavat meitä pitämään kiinni siitä, mikä tekee Kittilästä ainutlaatuisen: luonnon eheydestä, veden kirkkaudesta, kylien kulttuurista ja tarinoista, jotka elävät ja uudistuvat vuorovaikutuksessa maiseman kanssa myös elinkeinojen muuttuessa.

Ehkä teos muistuttaa myös siitä, että kulttuurin kulta ei aina kiillä. Se kasvaa hitaasti ja sitkeästi kuin jäkälä, muodostaen monimuotoisia kuvioita ja verkostoja. Kultaa on vuosisatainen rikas suhde ympäröivään luontoon. Jos haluamme olla edelläkävijöitä, meidän on kuljettava eteenpäin niin, ettemme tallaa tätä kultaa jalkoihimme.

Tämä teos ei anna vastauksia, mutta toivomme sen tarjoavan tilan pysähtyä kysymysten äärelle keskustellen niistä yhdessä. Sen toive on sama kuin Kittilän strategian ydinlupaus: että tulevaisuus rakentuu inhimillisyydestä ja luonnon arvostuksesta, että *puhdas kulta* tarkoittaa ennen kaikkea puhdasta luontoa, elävää kulttuuriperintöä, uskoa tulevaan ja yhteiseen hyvinvointiin, joka ei ole ulossulkevaa vaan vieraanvaraista.

2. Suunnitteluprosessin tekniset ja tilalliset lähtökohdat

Suunnitteluprosessissamme on yhdistynyt tekninen analyysi, ympäristöön perehtyminen ja kulttuurinen vuorovaikutus. Sen tavoitteena on luoda teos, joka toimii turvallisesti, kestävästi ja merkityksellisesti juuri siinä paikassa, johon se syntyy.

Olemme analysoineet *pohjoisia olosuhteita* ja kartoittaneet ilmasto ja sääolosuhteiden (pakkaneen, lumi, jään kertyminen, tuuli, lämpötilavaihtelut) vaikutukset materiaalien kestävyteen ja rakenteiden turvallisuuteen. Olemme myös huomioineet valon ja pimeyden vuosikierron, joka muuttaa teoksen näkyvyyttä ja sen kokemista. Tekniseen kestävyteen liittyy myös *elinkaaren, huollon ja ylläpidon huomioiminen*. Nämä ovat määrittäneet ne tekniset reunaehdot, jotka ohjaavat suunnittelua budjetin antamissa rajoissa. Teoksen materiaalit on suunniteltu siten, että ne reagoivat *maiseman ja vuodenkierron* vaihteluihin: valon, lumen, pimeyden ja keinovalon rytmeihin sekä ympäristön mittakaavaan. Materiaalivalinnoissa huomioidaan luonnonmukaisuuden ohella kestävyys myös siten, että materiaalit ja työ ovat mahdollisimman pitkälle, jos ei aina Kittilästä, niin ainakin Pohjois- Suomesta.

Olemme arvioineet teoksen *sijoituspaikan ominaispiirteet* ja tarkastelleet teoksen sijoittumista siihen materiaalisesti, mittakaavallisesti ja esteettisesti huomioiden *jalankulun ja tieliikenteen näkymät* sekä teoksen *toimimisen pysähtymispaikkana*. Teos ei ole vain katseltava, ympäristöään dominoiva 'patsas' vaan tavoitteena on, että se jalostaa ympäristöään luomalla tilan, jossa voidaan pysähtyä ja oleskella.

3. Suunnittelun ja toteutuksen yhteisölliset lähtökohdat

Perehtyminen Kittilän elämään on ollut puolestaan olennainen osa teoksen sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyuden suunnittelua. Ymmärrämme Kittilän alueena, emme pelkästään kirkonkylänä ja hallintokeskuksena. Teos ei myöskään rakennu yksittäisen tarinan tai henkilön varaan, vaikka Kittilässä olisikin tunnettuja henkilöitä, kuten menestyneitä taiteilijoita, aiheeksi tarjolla. Heidän taiteensa ovat jo monumentteja itsessään. Sen sijaan suunnitteluprosessiimme on kuulunut *alueen historian, tarinoiden ja identiteetin tutkiminen* sekä vuorovaikutus asukkaiden kanssa paikallisia merkityksiä ja yhteisön kokemusta omasta ympäristöstään kunnioittaen.

Sosiaalisen ja yhteisöllisen vuorovaikutuksen vahvistamiseksi teokseen on suunniteltu avoimia elementtejä, yksityiskohtia, jotka valitaan lopullisesti teokseen vasta toteutusprosessin aikana. Tällaisia ovat muun muassa kiiltävään teräs osioon mahdollisesti tulevat kaiverukset, jotka voivat olla symbolisia visuaalisia tai lyhyitä tekstejä. Kittiläläisiä kuulemalla varmistetaan näin *'teoksen kulttuurinen ja yhteisöllinen lupa'* ja se, että teoksen aihe on helposti lähestyttävä, sekä asukkaille että vierailijoille tarkoitettu, vuorovaikutteinen ja saavutettava – yhteinen liitto.

Tässä vaiheessa on pohdittavana kolme erilaista lähestymistapaa, jotka toimivat teoksen yhteisöllisinä laajentamisina. Mitään näistä ei voida 'luonnostella' lopullisesti etukäteen, vaan nostaa esille mahdollisina toimintatapoina, joiden toteutus sovitaan tarkemmin työn tilauksen yhteydessä. Vaihtoehtoina on:

Teoksen digitaalinen laajennus

Voidaan harkita nykytaiteelle tyypillistä fyysiselle teokselle rinnakkaista, helposti jaettavan ja saavutettavan, digitaalisen teoksen toteuttamista. Toteutustapana voisi olla lyhytfilmi, joka kokoaa yhteen ihmisten teokseen liittämää "kultaisia tarinoita" ja tuo näin paikalliset mukaan prosessiin. Tästä meillä on jo kokemusta muun muassa Jokelan *'Joki puhuu meissä'* lyhytfilmin toteutuksesta ja esittämisestä kansainvälisillä foorumeilla.

→ *Lyhytfilmiä voisi hyödyntää monipuolisesti teoksen saavutettavuuden ja näkyvyyden lisäämisessä. Tähän olisi tarjolla tekijät ja tarvittava lisäresurssi, jolloin se ei kuluttaisi julkisen taideteoksen toteuttamiseen varattua budjettia. Kysymys on lähinnä tuotantojen aikatauluttamisesta.*

Digitaalinen tarinapankki

Vaihtoehtona, tai edellisen rinnalle, on toteuttaa teoksen oheen digitaalinen tarinoiden keruualusta, esimerkiksi verkkosivusto, johon kootaan teokseen liittyvät tarinat ja muu aineisto.

→ *Vaihtoehtona voisi olla tuottaa pieni "kirjanen", joka laajentaa teoksen saavutettavuutta. Mietittävänä on voisiko kunnalta saada työvoimaa tähän – esimerkiksi työllistetyn nuoren tai jonkin nuorisopajan?*

Osallistava tapaaminen

Kolmantena vaihtoehtona, joka ei sulje pois edellisiä, on järjestää teoksen toteutuksen alkuvaiheessa osallistavia tapaamisia ja tuottaa niiden pohjalta sisältöä teokseen, esimerkiksi edellä mainittuihin kaiverrettuihin teksteihin.

→ *Tällaisen tilaisuuden voisin järjestää esimerkiksi palvelumuotoilusta tutulla "learning cafe" -menetelmällä kirkonkylällä ja muutamissa "sivukylä keskuksissa".*

Yhteistyö Kittilän nykyisten taitelijoiden kanssa olisi vaikuttavuuden kannalta tärkeää. Mielenkiintoisia keskustelua onkin jokiteeman puitteissa käyty muun muassa sirkustaitelija duo Marjut ja Myrsky kanssa. Heidän joen ekokulttuuriin liittyvä esityksenä voisi olla tuore lisäys Kittilän julkisen taideteoksen avajaisille.

Lyhyesti sanottuna teoksen suunnitteluprosessimme on ollut kokonaisvaltainen. Siinä on yhdistynyt teknistä analyysiä, ekologista ja maisemallista tarkastelua, kulttuurista vuorovaikutusta sekä paikka- ja yhteisölähtöistä taiteellista ajattelua.

Tavoitteenamme on teos, joka ei ainoastaan sijaitse Kittilässä, vaan on sieltä lähtöisin – ja merkityksellinen niille, jotka sen kanssa tulevat elämään.

3. Joki luonnon ja kulttuurin 'puhtaan kullan' metaforana ja teoksen suunnittelun viitekehyksenä

Kittilän kunnan alue on historiallisesti ollut lähes sama kuin sitä halkovan Ounasjoen keskijuoksun vesistö, sivujokineen ja järvineen. *Ounas on Kittilän syntykehto* ja sukupolvien ajan on joki määrittänyt Kittilän elämänrytmiä ja elinkeinoja. Se on alueen keskeinen *ekologinen ja kulttuurinen tekijä*, joka yhdistää maiseman, perinteet ja elinkeinohistorian *Ounasjoen maaksi*.

Vaikka teos ei esitä jokea tai vettä sinänsä, on Ounasjoki luonnollinen ja merkityksellinen viitekehys teoksen suunnittelussa. Se liittää Kittilän historian, asukkaiden identiteetin ja maiseman yhdeksi kokonaisuudeksi kytkien teoksen kunnan visioon *Kittilä – puhdasta kultaa*. Joki antaa teokselle ympäristöllisen ja symbolisen taustan; joen puhtaus, vapaus, jatkuvuus ja elämänrytmi heijastavat suoraan kunnan visiota. Tätä symbolisoi kiillotetusta ruostumattomasta teräksestä muotoiltu ympäristöään peilaileva teoksen 'perustaso'.

Ounas on yhä *paikallisen identiteetin kantaja* ja toimii välittäjänä luonnon resurssien kestävästä käytöstä ja kulttuurin tasapainon tarinoille. Siksi joki on teoksen viitekehyksenä myös yleismaailmallinen *jatkuvuuden, tulevaisuuden ja eteenpäin suuntautumisen luonnollinen metafora*.

4. Taideteoksen keskeisten visuaalisten aiheiden valinnasta

Teoksen *vene- ja taloelementit* (rakennus, kylä, asumus) muodostavat keskeisen visuaalisen, symbolisen ja kulttuurisen ytimen kokonaisuudelle. Ne kuvaavat omilla

tavoillaan pohjoisen elämän dynamiikkaa ja kytkeytyvät Kittilän visioon “Kittilä – puhdasta kultaa.”

Vene symboloi henkisesti elämän matkaa; siirtymistä kohti uutta, muutoksen hyväksymistä ja luottamusta siihen, että kulku kantaa eteenpäin tuntemattomassakin. Teoksessamme vene on tuo esiin myös pohjoisen liikkumisen fyysiset perinteet: Ounasjoki kuljetuksen, kaupankäynnin, kylien elinkeinojen, uiton ja kohtaamisten väylänä juurruttaa veneen symboliikan paikallishistoriaan. Se ei kuvaa vain abstraktia, henkistä liikettä, vaan juuri sitä reittiä ja elämänmuotoa, jonka varaan Kittilän kyläverkosto ja kunnan yhteydet ovat aikanaan rakentuneet.

Talo puolestaan symboloi yleismaailmallisesti suojaa, pysyvyyttä ja kuulumisen tunnetta – paikkaa, jossa ihminen voi rakentaa identiteettiään ja elämänsä perustaa. Teoksessa taloryhmä, kylä, viittaa juurtumiseen ja turvaan – niihin rakenteisiin, joista yhteisö syntyy ja tarjoaa matkantekijälleen vieraanvaraisuutensa. Veneen ja asumusta muistuttavien muotojen rinnakkaisuus heijastaa alueen *luonnon kanssa elämisen monikerroksellista taitoa, olosuhdeosaamista, ekokulttuurista tasapainoa – kultaista tarinaa, liittoa.*

Teoksen osien pintakäsittelyn muotokielessä luonnonmukaisesti säilytetty puu ja ’köyhän miehen kulta’, messinki, käyvät vuoropuhelua, jossa yhdistyvät sitkeän jäkälän rikkaat orgaaniset muodot ja Kittilän kylien vanhojen kantatilojen puumerkkien ajattomat muodot, viitaten nekin luonnon ja ihmisen liittoon.

Yhdessä nämä elementit kertovat Kittilän kyvystä uudistua ja liikkua kohti tulevaa menettämättä kulttuurista perustaa. Veneen liike ja talon vakaus, jäkälän monimuotoisuus ja veistettyjen merkkien ajattomuus muodostavat viittauksen paikalliseen kulttuuriseen kestävyYTEEN sekä tasapainoon muuttuvien olosuhteiden keskellä. Ne rakentavat sillan menneestä tulevaan ja tekevät teoksesta yhtä aikaa paikallisen ja laajemminkin puhuttelevan.

Lopuksi

Perustimme teoksen suunnittelua varten työryhmän, jossa tarkastelimme rinnakkain kahta erilaista tapaa tehdä luonnoksia ja piirustuksia. Näemme, että molemmat lähestymistavat ovat tarpeellisia julkisen taiteen kestäväen suunnittelun kannalta. Arkkitehdin piirustukset toimivat perinteisesti toteutusta ohjaavina ohjeina, kun taas taiteilijan luonnokset ovat luovia hahmotelmia, jotka suuntaavat taiteellista prosessia. Omissa luonnoksissamme nämä kaksi näkökulmaa kietoutuvat yhteen: olemme tehneet niissä toteutusta varten tarvittavia valintoja, mutta samalla säilyttäneet mahdollisuuden työskennellä kuvataiteelle ominaisella tavalla materiaalien kanssa, jolloin itse prosessi vaikuttaa lopulliseen visuaaliseen ratkaisuun. Näin ollen venehahmon ja pylväiden lopullinen muoto ja yksityiskohdat tarkentuvat vasta taiteellisen työskentelyn edetessä.

Teoksen liittyminen Kittilän visioon lyhyesti:

Joki, vene ja talo yhdessä muodostavat **monitasoisen symbolisen kokonaisuuden**, joka heijastaa Kittilän visioita seuraavilla tavoilla:

- **Luonnon puhtaus ja kulttuurin perintö:** Joki edustaa ekologista puhtautta ja luonnon jatkuvuutta; talo ja vene puolestaan kantavat kulttuurista perintöä ja yhteisöllisiä arvoja.
- **Liike ja pysyvyys:** Vene ja joki kuvaavat liikkuvuutta ja tulevaisuuteen suuntautumista, talo tuo mukaan juurtumisen ja turvallisuuden.
- **Yhteisöllisyys ja identiteetti:** Teos yhdistää yksilön ja yhteisön tarinat, tehden paikallisesta identiteetistä näkyvän ja osallistuvan.
- **Kestävyys:** Teoksen materiaalit ja sisällölliset valinnat heijastavat ekologista, sosiaalista ja kulttuurista kestävyttä, mikä resonoi kunnan vision *Kittilä - puhdasta kultaa* kanssa.

Aikataulu

Mikäli esityksemme johtaa tilaukseen, voidaan työ käynnistää heti vuoden alusta vaiheittain edeten ja saattaa loppuun kesän 2026 aikana, viimeistään syyskuussa.